

הכיתה כקבוצה חברתית

רציונל

פיתוח רגישות ומודעות לשיתוף פעולה יעיל בקבוצה מהווה בסיס להתנסות במצבי חיים מגוונים.

בביצוע המשותף נעזרים היחידים זה בזה, אך יחד עם זאת, הם נאלצים להתחלק בתוצר או בהחלטה על ביצוע המשימה. ישנן משימות ופעולות שבלתי אפשרי לבצען ללא שיתוף פעולה בין כמה אנשים, וישנן כאלה ששיתוף פעולה עשוי להקל על ביצוען, לקדם ולייעל אותן.

כדאי להבחין בין עבודת צוות הנעשית מתוך בחירה לבין עבודת צוות שנכפית על הפרטים, בין משימה שהכרח לבצעה בעבודת צוות לבין משימה שניתן לבצעה ביחידות.

בחיי היום-יום אנחנו מבצעים עבודות צוות במצבים שונים, וחשוב לפתח מודעות לדפוסי ההתנהלות שלנו במצבים אלה, וללמוד כיצד לשפר את תהליך עבודת הצוות.

ביחידה זו נעסוק בהתנהגויות ובכישורים השונים הנדרשים לעבודת צוות, בקשיים בעבודת הצוות: מודעות לדפוסי התנהגות בקבוצה, הסחיר והרווח שבשיתוף פעולה, קבלת החלטות ופתרון בעיות בקבוצה.

מטרות

התלמידים:

1. יזהו את היתרונות שבעבודת צוות.
2. יזהו קשיים בעבודת צוות על היבטיה השונים: עבודה בחומרים משותפים, חלוקת תפקידים, תכנון תהליך העבודה והצגת תוצר משותף.
3. יפתחו כישורים לעבודת צוות.
4. ילמדו לפתור בקבוצה בעיה הנוצרת ביחסים בין תלמידים בכיתה.

מי דיבר על
עבודת צוות?

לעיתים אנו משמיצים רעיון משלנו לקבוצה, והרעיון מתגלגל ומשתנה. חשוב שנכיר בכך, שהעבודה בקבוצה עשויה להעשיר את הרעיון, ובסופו של התהליך ישתפר גם התוצר. יחד עם זאת, לא פעם חלקו של הפרט מטשטש או "נבלע" בעשייה המשותפת, ורעיונו המקורי משנה את פניו.

מהלך:

1. תלמידי הכיתה ישבו במעגל ויקבלו דף ציור וצבע אחד.
אחד התלמידים יתחיל לצייר על הדף הריק. בהינתן האות, הוא יעביר את הדף למי שיושב לידו מימין.
2. התלמידים ישוחחו עם חבריהם על הציור שהתקבל, ויציינו בשיחה אילו רגשות מתעוררים בקרבם בעקבות היצירה המשותפת? איך הם תופסים את החלק שלהם בתוך היצירה? (האם הם רואים את התרומה הייחודית, האם החלק שציירו הלך לאיבוד בתוך היצירה המשותפת. החלק שציירו הוא חלק מיצירה שלמה גם אם לא רואים אותה וכד').
התלמידים ימנו מצבים נוספים בחיים שמזכירים להם את ההתנסות הזאת.
3. **"אם למדת תוכה סתיה - אל תסזיק טוכה לעצמך כי לקך נוצרת"**
(משנה, אבות פ"ב, ס"ח).
דונו במשפט שלעיל ככותרת להתנסות שחוויתם.
4. באילו מצבים בכיתה ניתן לעבוד עבודת צוות?

מפגש מס' 6 עבודת צוות בקבוצה מעורבת

(שבה חברים וכאלו שאינם חברים)

למורה,

ההתמודדות עם מצבי משימה בקבוצות קטנות מוכרת לילדים מן העבודה הלימודית והחברתית בכיתה. קבוצות משימה קטנות מזמנות התמודדות עם מצבים חברתיים בהרכבים שאינם משקפים בחירה חופשית של הילדים.

חשוב להעלות את מודעות הילדים לצורך בדיון קבוצתי מקדים שבו יוחלט על נהלים, על חלוקת תפקידים בקבוצת משימה, על-פי תרומת חברי הצוות לביצוע המשימה ולאזן דווקא על-פי מחויבות חברתית קודמת. וכמו כן, תהיה התייחסות לתחושת המחויבות להשלמת המשימה, לתלות ההדדית ולשיתוף הפעולה הקבוצתי שיקדמו את עבודת הצוות, לקונפליקטים הצצים במהלך פעילות כזו, ולאפשרות לגלות כוחות, יכולות ותחומי עניין בחברי צוות, שאינם חברים בהווה אך יוכלו להיות כאלה בעתיד.

במפגש זה נעמיק את ההיכרות בין ילדי הכיתה. נתנסה בעבודה קבוצתית יזומה על הקשיים החברתיים שהיא מזמנת, על היתרונות שלה ועל גילוי היכולות החדשות בין ילדי הכיתה, כפוטנציאל להרחבת הקשר החברתי בין ילדים.

מטרות

התנסות בעבודת קבוצתית יזומה.

חומרים

■ אבני לגו.

מהלך:

1. הילדים יחולקו לקבוצות משימה מעורבות על-ידי המורה. בכל קבוצה יהיו בנים ובנות, חברים וכאלה שאינם חברים וכד'. המשימה - לבנות מבנה מלגו.
2. בסיום המשימה יתבקשו חברי הקבוצות לדווח למליאה:
  - איך התארגנתם למשימה? כמה זמן לקח לכם להשלים את המבנה?
  - איך חילקתם ביניכם את העבודה?
  - באיזו מידה עזרו כל ילדי הקבוצה בביצוע המשימה?
  - איך הרגשתם בעת העבודה? על מה דיברתם ביניכם בקבוצה?
  - מה גיליתם על חברי הקבוצה שלא ידעתם עליהם קודם?
  - איך הסתדרתם ביניכם כשהתגלו קשיים?
  - אילו קיבלתם עכשיו משימה חדשה לבצע בקבוצה שלכם - איך הייתם מחלקים את העבודה ביניכם? האם היה לכם קל יותר להתארגן לעבודה? האם הייתם יכולים לנצל את כל הכישורים של ילדי הקבוצה לטובת המשימה?

סיכום

היום התנסינו בעבודה בקבוצות שלא בחרנו להשתייך אליהן, ולמדנו על חלוקת העבודה בקבוצה, על היכולות השונות שיש לילדים בקבוצה, על מהירות ההתארגנות ועל הדרכים לפתרון בעיות כשמתגלים קשיים בקבוצה.

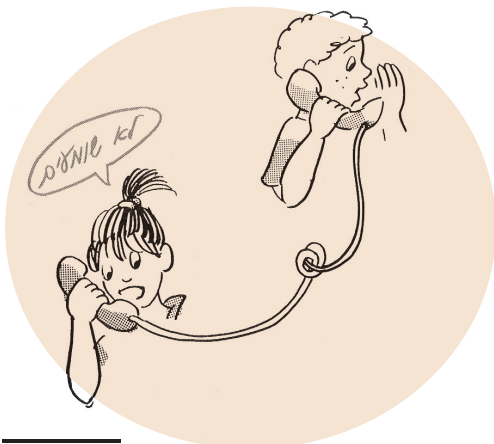
בכל קבוצה ניתן לזהות תפקידים חברתיים שונים שאותם ממלאים חבריה. תפקיד חברתי מבטא דפוס התנהגות של הפרט בקבוצה. דפוס חברתי זה הופך במשך הזמן לקבוע, ובא לידי ביטוי בהתנהגויות השונות של הפרט בעיקר בתחום התקשורת הבין-אישית. התפקידים השונים שאותם ממלאים הפרטים בקבוצה מתקבעים, ומצוררים ציפיות בין-אישיות להתמדת הפרט במילוי התפקיד שנטל על עצמו. דפוסי התנהגות אלה עלולים להיות גורמים בולמי תקשורת בין-אישית.

מהלך:

1. עבודה בקבוצות. כל קבוצה תקבל הוראות בכתב לתפקיד שהיא צריכה להציג בפני חברי הכיתה.

להלן דוגמאות לתפקידים:

- **"המתפרץ"** - הילד שתמיד מתפרץ לדברי חבריו.
  - **"השתקן"** - הילד שאינו עונה כשפונים אליו.
  - **"העסוק בענייניו"** - הטוען שהוא מקשיב בעת הפעילות הכיתתית, אך הוא בעצם עסוק במשחקיו.
  - **"היוצר תת-קבוצה"** - ילד המשוחח בנפרד עם ילד אחר בזמן שחבריו מנהלים שיחה קבוצתית.
  - **"המבטל"** - המבטל את דברי האחרים ופוגע בהם.
2. לאחר שהקבוצה תחליט על אופן הצגת הדמות, היא תציג אותה בפני חברי הכיתה, והם ינסו לזהות איזה תפקיד הדמות מייצגת.
3. על הלוח יירשמו הדמויות שזוהו במשחק התפקידים: המתפרץ, השתקן, העסוק בענייניו, היוצר תת-קבוצה, המבטל.
4. התלמידים ישוחחו על הקשר שבין הדמויות לבין המושג "בולמי תקשורת".
5. התלמידים יתבקשו לחשוב על עצמם ולזהות מצבים, שבהם הם התנהגו כמו אחד מהתפקידים שהוזכרו. כדאי לציין, שכל אחד מאתנו מתנהג, לעיתים, כמו "המתפרץ" או "העסוק בענייניו" או כמו כל דמות אחרת, ועלינו להיות מודעים לכך כדי שנוכל לשפר את התקשורת הבין-אישית בהקשר זה.
6. התלמידים יפעלו בזוגות או בקבוצות קטנות, וישתפו זה את זה בסיפורים אישיים על התפקידים השונים שהם נוטלים בקבוצות ובמסגרות שונות.

מפגש זה יעסוק בסימולציה של פתרון בעיה בקבוצה. הבעיה המוצגת היא בעייתה של קבוצה, ועל כן היא מחייבת פתרון קבוצתי. ניתן למצוא גורמים שונים המשפיעים על היווצרות בעיות כאלה: צרכים שונים של חברי הקבוצה, קונפליקטים בין-אישיים, פערים בין ציפיות למציאות בפועל.

לטיב ההתמודדות או לאי-ההתמודדות עם בעיות אלה ישנה השפעה על האווירה בכיתה.

בפעילות זו יזהו הילדים בעיות בכיתה, יבחרו בעיה להתמקד בה, וישאו באחריות לטיפול בה.

מהלך:

1. בשיחה יעלו התלמידים בעיות הקשורות לחיי הכיתה, ויבחרו בעיה אחת להתמודד אתה בכל שלבי התהליך.

2. לאחר שתיבחר הבעיה, ינסו התלמידים להגדירה וינסחו שאלה ביחס אליה. לדוגמה: בכיתה התגלה סכסוך בין שתי קבוצות, כיצד ניתן לפתור סכסוך זה? זה שלב ההגדרה.

3. **השלב הראשון** מוקדש להגדרת הבעיה ולתיאורה, לחשיפת האפשרויות הגלוסות בה, לזיהוי הכוחות להנצחתה.

התלמידים ישוחחו על נקודות אלה:

- האם הבעיה היא של הכיתה או של בודדים בה?
- מה הניע אתכם לבחור בבעיה זו?
- באיזה אופן היא מפריעה לחיי החברה בכיתה?
- מה נפסיד אם תיפתר הבעיה?
- אילו ניסיונות נעשו לפתרון הבעיה עד כה?
- מה חסם עד עכשיו את פתרון הבעיה?

4. **השלב השני** סכוון לראיית תמונת העתיד. לראות מהו הפתרון או הפתרונות שהיינו רוצים להגיע אליהם, ואחר-כך לחזור אחורה ולבדוק אילו חלופות יוכלו להוביל לפתרון או לפתרונות הנצפים.

בקבוצות קטנות ישוחחו התלמידים על נקודות אלה:

- מהו הפתרון האידיאלי שאליו היו רוצים להגיע?
- מה מפריע להגיע לפתרון זה?
- אילו חלופות ניתן למצוא לפתרון הבעיה?

זהו השלב של איתור החלופות השונות לפתרון הבעיה.

5. במליאה יוצגו החלופות השונות, ויבחרו שלוש או ארבע חלופות לבדיקה. כאן מתחיל תהליך איסוף המידע על החלופות השונות וניתוח ביקורתי של כל חלופה.
6. תלמידי הכיתה יחולקו לקבוצות בהתאם למספר החלופות שנבחרו. כל קבוצה תקבל חלופה אחת לבדיקה.

הוראות לקבוצה:

ראו את עצמכם כסוכני מכירות או כפרסומאים, שעליהם ל"פרסם" ו"למכור" פתרון מסוים כטוב ביותר.

- איזה מידע יש לכם על חלופה זו או איזה מידע עליכם לאסוף עליה?
- מהם המקורות שמהם תוכלו לשאוב מידע זה?
- בדקו את היתרונות והחסרונות של פתרון זה, ונסו להציגו בפני שאר הקבוצות בדרך הטובה ביותר.
- נסו לשכנע את הקבוצות האחרות לבחור בפתרון שלכם. הציגו את שיקולכם בפלקט. זה השלב של **בדיקת החלופות, איסוף המידע על כל חלופה, בדיקת הרווח וההפסד שיש בכל חלופה.**

7. לאחר שיוצגו הטיעונים של כל חלופה תחזור הכיתה למצב של מליאה, ותשקול את הטיעונים השונים, ותנסה, באמצעות חשיבת חיזוי, לחזות את התוצאות האפשריות לכל חלופה אם תיבחר.

זהו השלב של **השקילה בין החלופות.**

8. במליאה תתקבל החלטה, ותתוכנן הדרך לביצוע ההחלטה. יוצבו מטרות אופרטיביות לביצוע, וימונו בעלי תפקידים האחראים לביצוע ההחלטה.

זהו השלב של **קבלת ההחלטה.**

9. ביצוע ההחלטה - ההחלטה תתבצע על-פי הקווים המנחים שנקבעו בשלב הקודם.

זהו השלב של **ביצוע ההחלטה.**

10. לאחר זמן תתכנס הכיתה לדון מחדש בהחלטה ולהפיק ממנה לקחים.

זהו השלב של **המשוב.**

רפלקציה על תהליך החלטות בקבוצה

לאחר ההתנסות שבה חוו התלמידים תהליך רצוי של קבלת החלטה בקבוצה, תיערך רפלקציה, שמטרתה להסתכל על ההתנסות מ"בחוץ". בתהליך זה התלמידים הם הצופים והנצפים.

דוגמאות לשאלות להסתכלות רפלקטיבית:

- במה שונה ההתנסות בקבלת החלטות בקבוצה מהתהליך שבו אתם מחליטים בעצמכם?
- מה קל יותר?
- התקבלה החלטה. כיצד כל אחד מרגיש כלפיה? האם אתם שלמים אתה? מדוע?
- מה קרה בתהליך בקבוצה שהשפיע עליכם?